

Občané o ústavních pravomocích prezidenta

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v12-01</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>9. – 16. 1. 2012</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1090</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PI.7, PI.12, PI.13, PI.14, PI.16, PI.17</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>10. února 2012</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Martin Durdovič</i>

Centrum pro výzkum veřejného mínění v lednovém šetření zjišťovalo, jaký je postoj občanů k ústavním pravomocím prezidenta republiky. Tématem otázek byl jak obecný názor na rozsah ústavních pravomocí prezidenta, tak názory na některé konkrétní pravomoci, jakými jsou udělování amnestie, zastavování soudního řízení, rozpuštění poslanecké sněmovny, používání práva veta, jmenování bankovní rady České národní banky a jmenování soudců Ústavního soudu. Otázky sledují vývoj veřejného mínění v časovém horizontu posledních 10 let.

Tab. 1: Pravomoci prezidenta by měly být...¹ (v %)

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011	leden 2012
zachovány	41	52	56	59	61	60	56	53
rozšířeny	11	32	25	22	19	20	22	20
zúženy	35	9	11	8	12	12	12	17

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

¹ Otázka: „Myslíte si, že by měly být pravomoci prezidenta rozšířeny, zúženy, nebo by měly zůstat tak, jak je tomu nyní?“

Jak ukazuje tabulka 1, u české veřejnosti převládá názor, že stávající pravomoci prezidenta republiky mají být zachovány (53 %). Existuje ale i zhruba pětina Čechů (20 %), která se vyjadřuje pro další rozšíření pravomocí. Obě hodnoty se zásadně neodchylují od posledního měření. Nárůst lze naproti tomu zaznamenat na opačném pólu, totiž u zastánců zúžení ústavních pravomocí prezidenta, jejichž podíl stoupl o 5 procentních bodů na 17 %.

Lidé s vysokoškolským vzděláním jsou statisticky významně častěji – vyjádřilo se tak 66 % ze všech dotázaných vysokoškoláků – pro zachování existujícího rozsahu ústavních pravomocí. Pro zachování se také vyslovují spíše lidé uvádějící dobrou životní úroveň a lidé s pravicovou politickou orientací.

Tab. 2: Prezident má mít pravomoc ...² (v %)

	udělit amnestii, milost či zmírnit trest		zastavit soudní řízení proti obviněným	
	únor 2004	leden 2012	únor 2004	leden 2012
ano, samostatně	46	44	22	25
ano, ale jen se souhlasem jiné politické instituce	43	41	33	39
ne	9	10	38	29

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Mezi občany má výraznou podporu pravomoc prezidenta udělit amnestii, milost či zmírnit trest (viz tab. 2). Dohromady se pro ni vyjadřuje 85 % reprezentativního vzorku populace, přičemž 44 % je pro neomezenou pravomoc a 41 % by realizaci této pravomoci podmínilo souhlasem jiné politické instituce. Tyto hodnoty zhruba odpovídají hodnotám z roku 2004.

Rovněž možnost zastavit soudní řízení, která je z ústavy dána českému prezidentovi, je veřejností spíše přijímána, avšak nikoli tak jednoznačně (viz tab. 2). Pouze čtvrtina občanů má za to, že tuto pravomoc prezident smí vykonávat samostatně, zatímco přibližně dvě pětiny by upřednostňovaly doplnit ji souhlasem jiné instituce. Tento názor oproti roku 2004 posílil o 6 procentních bodů. Výrazně se naproti tomu snížila míra odmítání pravomoci samotné, a to o 9 procentních bodů. I tak ale pravomoc zastavit soudní řízení odmítá 29 % respondentů.

Z hlediska sociodemografických charakteristik obyvatelstva se proti pravomoci zastavit soudní řízení statisticky významně častěji staví lidé ve věku 60 a více let, resp. důchodci, a lidé se středoškolským vzděláním. Pro jsou naopak ti, kteří své názory umísťují do pravé části politického spektra.

V hodnocení pravomoci prezidenta rozpustit poslaneckou sněmovnu (tab. 3) nedošlo od minulého měření téměř k žádnému posunu. Dvoutřetinová většina občanů (66 %) si přeje, aby tato pravomoc byla vyhrazena jen pro výjimečné případy dané ústavou, 18 % by prezidentovi dovolilo použít ji kdykoli podle svého uvážení. Pouze 7 % veřejnosti je zcela proti existenci této pravomoci.

² Otázka: „Domníváte se, že prezident ČR má mít pravomoc: a) udělit amnestii, milost či zmírnit trest odsouzeným osobám, b) zastavit soudní řízení proti obviněným. Varianty odpovědí: ano, samostatně; ano, ale jen se souhlasem jiné politické instituce; ne; neví.“

Tab. 3: Pravomoc prezidenta rozpustit PS a vypsat nové volby³ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012
ve výjimečných případech daných Ústavou	72	63	69	74	66	66
kdykoli to podle něj vyžaduje politická situace	7	18	14	12	17	18
nikdy	7	8	7	4	7	7

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

Hodnocení pravomoci prezidenta rozpustit poslaneckou sněmovnu velmi silně koreluje se vzděláním a životní úrovní obyvatel. Čím vyšší je vzdělání, tím častější je názor, že rozpustit poslaneckou sněmovnu lze jen v mimořádných a přesně vymezených případech. Zatímco u populace se základním vzděláním má tento názor podporu 54 %, mezi vysokoškoly jej zastává celých 80 %. Podobně se podpora stejného názoru vyvíjí i v závislosti na deklarované životní úrovni. Pro omezení na zvláštní případy je 70 % lidí s dobrou životní úrovní, ale jen 50 % těch, kdo svojí životní úroveň subjektivně hodnotí jako špatnou.

Tab. 4: Právo zamítnout parlamentem přijatý zákon⁴ (v %)

	duben 2002	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012
ano, s možností přehlasování parlamentem	50	43	46	44	43	41
ano, s konečnou platností	15	27	25	28	31	35
ne	14	17	16	16	13	14

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností, ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou, nebo ne?“

Pokud jde o pravomoc prezidenta zamítnout parlamentem přijatý zákon (tab. 4), veřejnost je více rozdělena. Pro aktuálně platnou ústavní možnost prezidenta vetovat zákon, o němž znovu hlasuje a může jej proti vetu prezidenta potvrdit Poslanecká sněmovna, se vyslovují dvě pětiny obyvatel (41 %). O něco víc než třetina populace (35 %) je otevřena možnosti dovolit prezidentovi vetovat zákony s neomezenou platností. To je nejvyšší hodnota od počátku měření, která prozatím potvrzuje vzestupný trend této varianty odpovědi. Zcela proti právu veta je 14 % občanů.

Varianta pro právo veta, ale s možností přehlasování parlamentem, je statisticky významně častěji upřednostňována vysokoškoly (zvolilo jí 60 % ze všech dotázaných s VŠ vzděláním) a příznivci pravice. Mezi lidmi se základním vzděláním je naproti tomu zastánců této varianty výrazně méně (30 % ze všech, kdo mají základní vzdělání). Stejná odpověď je méně často uváděna také těmi, kdo deklarují špatnou životní úroveň, u nichž je častější naprosté odmítnání práva veta.

³ Otázka: „Za jakých okolností má mít prezident pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsat nové volby? Nikdy, jen ve výjimečných případech vymezených ústavou, nebo kdykoli sám rozhodne, že to politická situace vyžaduje?“

⁴ Otázka: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností; ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou; ne, prezident nemá mít tuto pravomoc?“

Tab. 5: Způsob jmenování členů bankovní rady ČNB⁵ (v %)

	duben 2002	leden 2012
jmenovat členy rady, ale guvernéra se souhlasem předsedy vlády	36	38
jmenovat pouze část členů vlády	19	21
nemá jmenovat členy rady	13	11
jmenovat členy rady i guvernéra dle vlastního uvážení	6	10

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Z odpovědí na otázku týkající se způsobu jmenování členů bankovní rady České národní banky (tab. 5) vyplývá, že Češi souhlasí s tím, aby prezident při jmenování hrál důležitou roli (celkem 69 % je pro tuto pravomoc), zároveň ale jeho rozhodnutí nemá být zcela neomezené. Vedle 10 % skupiny zastánců naprosté autonomie prezidenta při jmenování existují přibližně dvě pětiny (38 %) těch, kteří by při jmenování guvernéra uvítali souhlas předsedy vlády. Pětina občanů (21 %) by prezidentovi přenechala zodpovědnost pouze za jmenování části rady. Pro úplné zrušení pravomoci je zhruba desetina populace (11 %). S ohledem na speciálnější charakter úkonu nepřekvapuje, že v populaci nacházíme i větší podíl těch, kdo na danou otázku nemají názor (20 % odpovědí „neví“).

Myšlenka, aby prezident jmenoval pouze část členů rady, má statisticky významně častěji podporu u věkové skupiny 20-29 let a u lidí se středním a vysokoškolským vzděláním. Pro pravomoc jmenování vázanou souhlasem premiéra se jmenováním guvernéra se častěji vyslovují lidé s dobrou životní úrovní.

Tab. 6: Role prezidenta při jmenování soudců ústavního soudu⁶ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012
všechny se souhlasem jiného ústavního činitele	44	36	34	33	37	39
část soudců, zbytek jiní činitelé	17	22	24	25	22	22
všechny soudce sám	10	19	16	13	15	13
nemá jmenovat soudce ÚS	8	8	8	8	8	9

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

V otázce jmenování ústavních soudců (tab. 6) se zjištěné procentuální podíly v zásadě neodchylují od hodnot naměřených v minulém šetření. Přibližně dvě pětiny populace upřednostňují podmínit jmenování soudců souhlasem jiného ústavního činitele, o něco více než pětina (22 %) by si přála, aby prezident sám jmenoval pouze část ústavních soudců, a konečně jen 13 % podporuje současný

⁵ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat členy bankovní rady České národní banky? Má jmenovat všechny členy i guvernéra na základě vlastního uvážení, má jmenovat členy bankovní rady na základě svého uvážení a guvernéra ČNB se souhlasem předsedy vlády, má jmenovat pouze část členů (např. třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli), nemá jmenovat členy bankovní rady.“

⁶ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat soudce ústavního soudu? Má jmenovat všechny ústavní soudce na základě vlastního uvážení, má jmenovat všechny ústavní soudce se souhlasem některého z vysokých ústavních činitelů (např. premiéra nebo předsedy některé z komor parlamentu), má jmenovat pouze část ústavních soudců, např. třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli, nebo nemá jmenovat soudce ústavního soudu?“

system, kdy prezident jmenuje všechny soudce sám. Proti pravomoci prezidenta jmenovat soudce je asi desetina Čechů (9 %). Necelá pětina lidí (17 %) nemá vyhraněný názor a zvolila odpověď „neví“.

Souhlas jiného ústavního činitele se jmenováním soudců si přejí zejména lidé s vysokoškolským vzděláním a s dobrou životní úrovní.

Celkově z provedeného šetření vyplývá, že většina lidí je pro zachování stávajícího rozsahu prezidentských pravomocí. Široce přijímány jsou pravomoc udělovat amnestii, milost či zmírnit trest a pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsát nové volby, byť v obou případech existuje výrazná část veřejnosti, pro niž je důležité, aby možnost takovýchto zásahů měla určité mantinely. U pravomoci zastavovat soudní řízení by velká část Čechů uvítala, kdyby se na rozhodnutí spoluúčastnila ještě jiná politická instituce. Pokud jde o zbývající sledované pravomoci (zamítnout zákon, jmenovat radu ČNB, jmenovat soudce Ústavního soudu), veřejnost sice upřednostňuje jejich stávající nastavení, míra souhlasu je ale vlažnější a je tu víc zastánců alternativních řešení.